

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

v polovině března proběhla médii kauza údajného útoku vlka na člověka, který se měl odehrát na Chomutovsku. Smečka pětí vlků měla napadnout lesníka při procházce se psem a poranit ho na ruce (viz [zde](#)). Neurčitost sdělení a další indicie brzy napověděly, že se událost s největší pravděpodobností odehrála úplně jinak. Přes důkladný průzkum lokality nebyly na místě nalezeny žádné stopy ani jiné pobytové znaky vlka. Muž byl nejspíše napaden psem (viz [zde](#)). Mezitím však byla zpráva rozšířena prostřednictvím sociálních sítí mysliveckou komunitou. A co je horší, i některými oficiálními médii. Tragikomické bylo reflektování události facebookovou stránkou stanice Prima ZOOM, která se věnuje nejen přírodovědným dokumentům (viz [zde](#)). Zda měl apokalyptický nádech zprávy

Z obsahu tohoto čísla:

Konečně normální žabí sezóna?.....	2
Žabí večírky 2023.....	3
Co skrývaly strakonické kontejnery?.....	4
Kompostovací toalety, řešení pro 21.....	5
Pozvánka na výstavu: „Sblížení: Lidé a...“	6
Zahradkářský klub pečovatelské služby.	7
Objevy detektiva Ledňáčka.....	8
Kuklice jarní.....	9
Večer s dokumentem - 111. díl.....	9
Aplikovaná ekologie.....	12
Květnový kalendář Jirky Wagnera.....	13
Mojmír Vlašín: „Podivné příhody.....“	13
Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi..	15
Mrkev.....	15

pouze zvýšit sledovanost, nebo jej autor vkládal v dobré víře, asi není úplně podstatné. Je to jeden z mnoha příkladů, kterak dnešní masmédiá přejímají informace a nabízejí je společnosti. Po prošetření incidentu a prověření skutečnosti, že na místě k žádnému útoku vlka nedošlo, převzala celou věc Policie ČR pro podezření ze šíření poplašné zprávy (viz [zde](#)). Zda byl obviněn psem kousnutý lesník, nebo myslivci, kteří zprávu rozšířili po sítích, není dosud jasné. Co je však jasné o něco více, je fakt, v jakém kontextu je tato hysterie šířena. Na několika ministerstvech totiž leží materiál, který by měl specifikovat možnosti odstraňování „problematických“ vlčích jedinců z populace a otevřít tak Pandořinu skříňku regulace vlka v ČR. Není třeba ani předesílat, u kterých zájmových skupin jsou tyto tendence nejsilnější, protože to vyplývá z jejich „angažovanosti“ v podobných kauzách. A tak zatímco stále čekáme na druhý případ útoku po Červené karkulce, vlk je dále pytláčen a přejížděn na silnicích. Jen co se jeho populace stačila alespoň trochu stabilizovat, už je připravován dokument, který by s tím měl něco udělat a usnadnit život chovatelům ovcí odmítajícím se přizpůsobovat nové situaci.

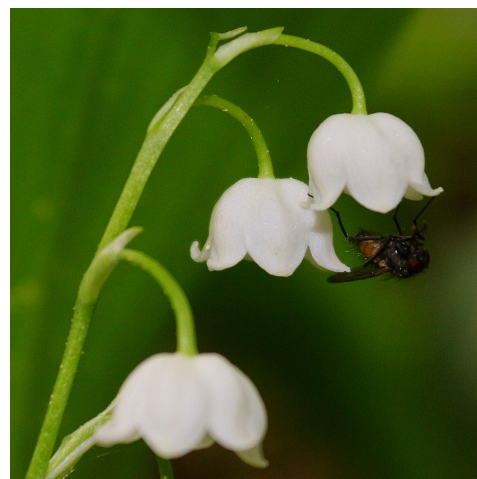

Foto Roman Szpuk

Přejeme vám mnoho příjemných květnových zážitků, váš Kompost. -jj-

Konečně normální žabí sezóna?

Zatímco předchozí období jarních žabích migrací byla kvůli vrtochům počasí označována nejrůznějšími nelichotivými příjavy, rok 2023 byl konečně (alespoň co se průběhu počasí týče) sezónou pro tuto každoroční zvířecí potřebu příznivou. Letošní tah obojživelníků by se dal označit jako intenzivní, rychlý a víceméně nepřerušovaný. Projevilo se to však nějak na celkových počtostech v porovnání s minulými roky? O tom budou následující řádky, na kterých se ohlédneme za aktivitami na ochranu této skupiny živočichů v okolí Strakonice.

V první řadě - žabí migrace jsou ještě doposud zahaleny hustou mlhou. Vedeme sice poměrně přesné evidence druhového zastoupení, početnosti a meziročních změn, ale určit, které faktory hrají největší roli, je více než nejisté. Zatím víme pouze to, že dochází k dlouhodobým úbytkům, ale také ke změnám v zastoupení určitých (méně častých) druhů. I když je možné odhadnout, že celkově v krajině jsou obojživelníci na ústupu, díky jejich obrovskému rozmnožovacímu potenciálu může v případě vhodných podmínek (např. zakládáním náhradních biotopů) docházet ke skokovým nárůstům. Na druhou stranu však zaužívané intenzivní zemědělství a rybníkářství - to je tlak setrvalý a skoro všudypřítomný. Mnohde tak tyto činnosti hrají zcela zásadní roli a mohou způsobit i kolaps celých populací, jak tomu bylo v minulých letech na lokalitě Řepická. Zde byla letos provedena ve špičce tahu kontrola, ale žabí život bohužel nebyl zaznamenán. Dalším důvodem, proč jsou naše závěry charakteru střípků a domněnek, je fakt, že pravidelné kontroly u dočasných migračních bariér (s propustky) nebo záchranné přenosy přes silnice bez bariér mohou zmapovat jen část pohybu obojživelníků v jarním období (a to jak místně, tak i časově). Zásahy tak mají tu nejpodstatnější funkci - zamezit vstupu zvířat na silnice, kde je přes všechny ostatní komplikace jejich osud nezvratný. Prvním ze série zásahů byla stavba dočasných migračních bariér u Velkého Vepřského rybníka mezi Bavorovem a Netolicemi 5. 3., ke které jsme se s místními dobrovolníky sešli již potřetí. Akce byla doplněna poměrně akčním natáčením reportáže České televize, která se ještě týž den objevila v hlavním zpravodajství (viz [zde](#)). Stejnou činnost, jenom ve zhruba dvojnásobném rozsahu, jsme si zopakovali v sobotu 11. 3. u Strakonice v lokalitě Pod Vlčinami.

Foto -jj-

známých. Se standardním nezájmem a arogancí jsme se pravidelně potkávali také u většiny řidičů, kteří nebyli ochotni sundat nohu z plynu, ani když viděli dobrovolníky pohybující se v blízkosti silnice.

Co z toho všeho vyplývá? Nic z výše uvedeného není důvodem, abychom s podobnými aktivitami přestávali. Doufáme, že negativní trendy se minimálně zastaví. Chápeme, že záchranné přenosy přes silnice jsou nouzovou a ubíjející aktivitou, a stejně tak důležité může být i vytváření nových rozmnožovacích biotopů. A i když by byla celková náprava krajiny tou nejefektivnější variantou, počítat se s ní v krátkodobém časovém horizontu dá asi těžko. Nezbyvá tedy nic jiného, než se do toho příští rok pustit znova. Budeme rádi, když v této činnosti najdeme nové spojence.

Jak to s obojživelníky dopadlo v lokalitě Velkého Vepřského rybníka, se dočtete v následujícím článku. -jj-

Včasnost zásahu se tentokrát vyplatila, protože první otužilé žáby byly při migraci pozorovány již od 14. března. Hlavní část tahu pak proběhla při teplém a poměrně vlhkém počasí od 19. do 26. března. Po několika výrazném ochlazení pak zbývající obojživelníci „domigrovali“ v první polovině dubna, ale jednalo se už víceméně o paběrky.

Řeči čísel byl na lokalitě Volyňská „zastaven“ propad početnosti minulých let. Bylo zde zaznamenáno celkem 255 jedinců, což je o několik desítek více než loni. 10 zvířat z tohoto počtu představoval skokan štíhlý, ve zbývajících případech šlo o ropuchu obecnou. Na druhé sledované lokalitě („Nebřehovická“) sice došlo opět k meziročnímu poklesu přenesených jedinců (ze 102 na 88), potěšující však byl nárůst početnosti méně běžného skokana štíhlého (60 vs. 38). V jednom případě zde hlídka zaznamenala rosničku zelenou.

Subjektivně se zdál letošní tah silnější, ale to bylo způsobeno spíše jeho koncentrací do jednoho týdne. Méně příznivý byl klesající zájem veřejnosti o výpomoc se stavbou bariér a následnými záchrannými přenosy. Patrně dosud největší informační dosah (díky zmiňované reportáži) trochu překvapivě nepřilákal žádné nové zájemce, a tak jsme při organizování hlídek museli vystačit s dobrovolníky z minulých let a okruhem

Žabí večírky 2023

Sezóna „žabích večírků“ pro letošní rok 2023 skončila už i na lokalitě mezi Netolicemi a Bavorovem, v místě zvaném „U zeleného kříže“, kam (nejen) za rozmnožováním směřují obojživelníci do Velkého Vepřského rybníka ([zde](#)). Díky podpoře Základní organizace ČSOP Strakonice jsme i letos 5. 3. 2023 postavili na dvou úsecích kolem rybníka zábrany, které nám tak již třetím rokem pomáhají zamezit tomu, aby na silnicích zahynulo větší množství migrujících obojživelníků. Nástup migrace jsme letos zaznamenali 13. března a po pomalejším rozjezdu se tah plně rozjel od 19. března, kdy se teploty při soumraku pohybovaly kolem 9 °C a pomohl i mírný déšť. Ten samý den jsme zaznamenali už i první snůšky skokanů hnědých.

Následovalo několik vlahých dní, při kterých přešlo největší množství obojživelníků – letos ropuch obecných, skokanů hnědých, čolků velkých i obecných, blatnic a kuňky obecné. Po dvoudenní pauze 27. - 28. 3., kdy panovaly velmi nízké teploty a objevil se i sníh, nastalo už jen pár dní tahu, kdy už jsme zaznamenali první cesty zpět z rybníka i první ropuší snůšky. Poslední zachycený pohyb byl 1. 4., pak se opět velmi ochladilo a ani za zábranami, ani na cestě jsme žádné obojživelníky neviděli.

Novinkou letošního roku byl poměrně velký nárůst počtu blatnic, naopak ubylo skokanů. Také došlo k poklesu počtu jedinců, kteří přicházeli do rybníka přes jeho hráz, pod kterou je umístěna jedna ze zábran. Je otázkou, zda je to v důsledku vybudování soustavy tří lesních rybníčků na Babím potoce, který z rybníka vytéká. Nacházejí se necelých 100 metrů pod hrází rybníka. Vede nás to k úvahám, zda v příštím roce v tomto místě zábrany stavět, nebo je přesunout ve směru k Malému Boru, kde se naopak letos objevilo větší množství migrujících obojživelníků, kteří často končili pod koly projíždějících aut. Další změnou byl nízký počet obojživelníků přicházejících ze severovýchodního směru, kde hospodařící zemědělec provedl v předjaří následkem škod černou zvěří hlubokou orbu, a ve dnech silného tahu louku zvláčel a zasel. S hospodařícím zemědělcem se nám na místě podařilo mluvit a na příští rok jsme se s ním dohodli, že pokud bychom prodlužovali zábrany, nemá problém je na své louce umístit.

Čolek velký, foto Tereza Müllerová

Celkem se nám letos podařilo přenést 961 jedinců, v počtech opět vedly ropuchy obecné (709), následovány čolky (168), blatnicemi (50), skokany hnědými (33) a jednou kuňkou obecnou. To je za naše sedmileté působení na této lokalitě průměrný výsledek, i když jsme letos pozorovali velký pokles ropuších samic. Bylo moc příjemné vidět, že se během letošní zimy podařilo rybník naplnit skutečně po okraj a neopakují se stavy let minulých, kdy rybník přišel o svá litorální pásma. Bohužel stejně jako v minulých letech se nijak nezměnilo chování řidiček a řidičů projíždějících touto lokalitou. Ani naše přítomnost, natož zábrany je nevedou alespoň ke snížení rychlosti, ve které by byli schopni se migrujícím obojživelníkům vyhnout. Na rybníce je také letos poměrně velký počet kachen a jiných vodních ptáků, i tak ale je naděje, že se žabímu potěru podaří zdárný vývoj i přes to, že viditelných snůšek bylo jen pár. Teď už nám nezbývá než čekat, jak se bude snůškám dařit a s jakými počty se setkáme v budoucích letech. **Tereza Müllerová**

	celkem jedinců	ropucha obecná	skokan hnědý	blatnice skvrnitá	kuňka obecná	čolci
2017	889	806	20	20	0	53
2018	1087	999	21	9	0	58
2019	967	910	24	4	0	29
2020	1235	1140	64	0	0	30
2021	1034	854	40	3	4	133
2022	910	620	16	26	2	246
2023	963	709	33	50	1	168

Co skrývaly strakonické kontejnery?

Ve středu 19. dubna 2023 proběhl v odpoledních hodinách ve Strakonících, na křižovatce ulic Stavbařů a Dukelská, rozbor kontejneru na směsný odpad. Akci pořádala environmentální organizace Arnika a spolu s ní strakonická Ekoporadna Šmidingerovy knihovny. Výsledek ukázal, že až 58 % odpadu v kontejneru by se dalo vytřídit a recyklovat či jinak využít. Pouze 42 % obsahu kontejneru tvořil směsný komunální odpad (SKO), který do něj patří.

Veřejná akce ve Strakonících tak mimo jiné ukázala, že Češi mají v třídění odpadů ještě stále velké rezervy. Netýká se to přitom zdaleka jen lidí ze Strakonicka. Rezervy v recyklaci a předcházení vzniku odpadů má celá Česká republika. Ministerstvo životního prostředí (MŽP) chce proto po obcích, v souladu s recyklačními cíli Česka i EU, podstatně zlepšení.

“Víceméně podle očekávání bylo zjištěno, že více než polovina (58 %) směsného komunálního odpadu by se dala ještě třídít a surovinově využívat. To je hosenou rukavicí nejen pro všechny obyvatele a zástupce obcí, ale napovídá to cosi i o nutnosti širších legislativních změn (např. zavedení zálohového systému) a podpoře recyklačních kapacit, ale i prevence vzniku odpadu. Namísto toho je licitováno o budoucí kapacitě a rozmístění spaloven, o kterých již dnes víme, že budou nad-dimenzované.” hodnotí akci, které se účastnila i strakonická veřejnost, Jan Juráš z Ekoporadny Šmidingerovy knihovny Strakonice.

Foto Jakub Šedý

Také v Písku, nedaleko Strakonice, má vyrůst nová spalovna odpadů (“zařízení na energetické využívání odpadů”, zkráceně ZEVO). Momentálně se uchází o souhlasné stanovisko v procesu posuzování vlivů na životní prostředí (EIA). Dokumentace ke spalovně byla v rámci tohoto řízení v lednu vrácena k [přepřepování a doplnění](#).

Spalovna v písecké teplárně má spalovat odpady z měst a obcí, které v květnu 2022 podepsaly společné memorandum (Písek, Strakonice, Milevsko, Horažďovice, Vodňany a Blatná) a s kapacitou 50 000 tun odpadu ročně tak nahradit spalování uhlí v písecké teplárně. To s sebou přináší hned dva problémy.

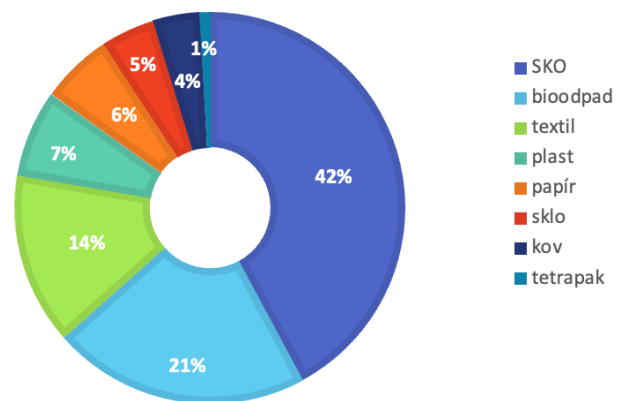
Prvním je, že závislost na fosilních palivech tím výrobcí tepla vyměňují za další závislost, tentokrát na produkci odpadů občanů Písecka. Odpady jsou navíc z velké části tvořeny materiály vyrobenými z ropy, takže spalovat je místo uhlí je jako z bláta do louže.

Druhým problémem je skutečnost, že při spalování vzniká nejen velké množství toxického odpadu a do ovzduší je jím uvolňována řada škodlivých látek, ale efektivita takto vyráběného tepla je poměrně malá. V létě bude navíc vyrobené teplo bez využití volně vypouštěno do ovzduší.

O odpady v Jihočeském kraji, které nebude možné dále využívat a recyklovat, se přitom už uchází plánovaná megaspalovna odpadů v Novém Vrátně v Českých Budějovicích s kapacitou 160 000 tun odpadů ročně. Ta už má od MŽP povolení v rámci procesu EIA, sama o sobě však bude svou kapacitou překračovat potřeby Jihočeského kraje a dokonce [překračovat množství odpadů](#), které bude možné v roce 2035 v Česku energeticky využívat. Navíc se v Jihočeském kraji do budoucna plánuje také spalovna v Plané nad Lužnicí anebo v Táboře.

“Nové spalovny v Jihočeském kraji budou soutěžit o ten samý odpad, který by, jak vidíme z výsledků rozboru, mohl být z velké části recyklován, čímž by se ušetřilo mnohem víc materiálu a energie. Směsný odpad, ať už ten strakonický nebo jiný, stále obsahuje velké množství dobře recyklovatelných materiálů, jako je papír, plast nebo sklo. Spalováním by se likvidovalo i množství pro spalovny nezajímavého, jinak ale velmi dobře využitelného biologicky rozložitelného odpadu, který ve směsném komunálním odpadu končil i přes přítomnost nádoby na bioodpad přímo vedle kontejneru. Ten je dobře využitelný kompostováním doma či v kompostárnách nebo v bioplynových stanicích. Takto vyrobený bioplyn je pak možné využívat třeba pro pohon městské hromadné dopravy, takové projekty už ostatně běží nebo se připravují na mnoha místech Česka,” říká k výsledkům rozboru odbornice na toxické látky v životním prostředí z Arniky Nikola Jelínek.

HMOTNOSTNÍ SKLADBA OBSAHU KONTEJNERU NA SMĚSNÝ ODPAD

Arnika a Ekoporadna Šmidingerovy knihovny proto městu Strakonice i Jihočeskému kraji doporučují udělat si půlroční rozbor skladby odpadu v obcích a podle jeho výsledků posoudit nejhodnější řešení odpadové problematiky. Bez něj je výstavba další spalovny v tomto kraji hazardem se životním prostředím a také plýtváním veřejnými zdroji.

Luboš Pavlovič, Arnika

Překopávky

Kompostovací toalety, řešení pro 21. století

(díl 5. - Rekreační kadibudka)

V tomto dílu seriálu bych rád představil aplikaci kompostovací toalety, kterou asi budou všichni podvědomě znát. Jedná se o klasickou dřevěnou kadibudku, ke které mě však při jejím pořizování a instalaci napadlo několik zlepšováků a souvislostí. Rád se s vámi o ně podělím. Jelikož se nepovažuji za člověka příliš řemeslně zdatného, jedná se o výrobek koupený a je to tedy i tip pro všechny, kdo ze stejného důvodu nebo kvůli nedostatku času uvítají „výpomoc“ profesionálů.

Jsem majitelem nemovitosti (chalupy) ve fázi rekonstrukce. Navíc zde není žádným přijatelným způsobem řešen odpad, takže splachovací WC prozatím nepoužívám, resp. bylo použito jen v nejnnutnějších případech. Myšlenka kompostovací toalety mi byla vždy blízká zejména pro pocit jakéhosi uzavírání cyklu materiálů a také proto, že jsem se vždy pozastavoval nad zvykem splachovat naše exkrementy pitnou vodou. V tomto případě tedy bylo pořízení suchého záchodu nutností. Jelikož objekt zatím trvale neužívám a rodinou nedisponuji, stačilo v podstatě jakékoli nízkokapacitní zařízení. Volba tedy byla jasná - klasická dřevěná kadibudka. Dostal jsem tip na truhlářství v ne příliš vzdáleném okolí (konkrétní výrobek [zde](#)). Stačilo tedy objednat, za dva týdny zapojit káru, dovézt, nainstalovat a natřít Luxolem.

Protože jsem nadšený amatérský zahrádkář (na stejném pozemku) a bavila mě představa do oběhu zabudovávat své vlastní „zbytky“ z produktů, které vypěstuji, možnost kompostovat obsah bylo tedy jasnou volbou. Toaletu vlastním první sezónu, vše je tedy zatím v experimentální fázi.

Kadibudku jsem umístil v dolním vzdáleném rohu zahrady na takové místo, kde by případný vsak nijak neškodil spodním vodám a ani mé vlastní vodě z kopané studny. Odpadovou jámu pod kadibudkou jsem půdorysně rozšířil do stran tak, aby větrala. Větrání zajistí vysychání a styk s půdou částečné zpracovávání materiálu žížalami a dalšími organismy. Jsem toho názoru, že pokud bude přísun materiálu o menším objemu, instalace bude po dlouhá léta „udržitelná“ bez nutnosti častého vynášení. Tento způsob je tedy vhodný pro rekreační objekty, pro doplňkové použití v jakémkoli objektu se zahradou nebo k plnému využití méněhlavými rodinami. Možná s přihlédnutím k blízkosti okolní zástavby (spíše kvůli vsaku; zapáchat by to nemělo). Je třeba počítat také s tím, aby bylo alespoň převažující množství moči separováno jiným způsobem. Pánové mohou malou stranu vykonávat na kompost, v určitých částech roku i přímo na některé záhony ve fázi přípravy. Vyšší podíl moči ve směsi by mohl být problematický (kvůli zápachu a vysoké vlhkosti, která znesnadňuje rozklad), ale menší množství po dámských návštěvách volná jáma s větráním bez problémů zvládne. Kadibudka by měla být umístěna na lépe propustném substrátu, aby v případě dešťů nedošlo k zaplavení.

Zasypávání exkrementů po každém použití je uvažováno pilinami nebo jiným uhlíkatým materiálem, který bude směs vysušovat a zároveň v ní narovnávat poměr C:N. Pokud by frekvence používání kadibudky převyšovala běžné rozkladné pochody a odpadní jáma by se plnila, je možné to řešit několika způsoby. Klasické vynášení po odklopení sedací desky je manuálně náročnější; v průběhu instalace mě tedy napadlo něco jiného. Jelikož musí být kadibudka v klasickém terénu usazena na pevné fošny, je možné z nich vytvořit jakési lyžiny, po kterých bude kadibudka vždy po čase posunuta do strany. Může být tedy rovnou vykopána podélná jáma formou shit pitu (systému, který popisoval Jaroslav

Foto -jj-

Svoboda v jedné ze svých knih), nebo přikopána nová jáma vedle vždy před posouváním kadibudky. To samozřejmě předpokládá její jenom dočasné připevnění k podkladu jednoduchým způsobem - např. několika vruty proti vyvrácení náhodným opilcem. Obsah staré jámy je pak možné jednoduchým způsobem vyházet a použít přímo pod záhony (nejlépe k plodinám první trati), dále hygienizovat horkým kompostováním, případně zaházet zeminou a nechat přírodě, nebo po čase vykopat a použít jako hotový kompost.

Jaké spatřuji výhody?

Jednoduchost řešení, pro mě přijatelné náklady, časová úspora, možnost používat materiál v zahradě a z části uzavírat koloběh látek. Klasická dřevěná kadibudka taky hezky vypadá a skvěle zapadne do přírodní zahrady. Možná, že i někteří hosté (na akcích apod.) uvítají spíše možnost vykonat svou velkou stranu v soukromí zahrady než na WC v domě plném lidí.

Nějaké nevýhody?

Fyzická náročnost kopání jam. Systém nemusí dobře fungovat při plném zatížení vícečlennou rodinou, resp. bude vyžadovat častější vynášení „čerstvého“ materiálu, který nemusí být vhodný pro přímé zahradnické využití. Vyžaduje to také alespoň částečnou separaci moči, což může být v případě vyššího zastoupení žen problematické.

Foto -jj-

Bylo potřeba za provozu něco vylepšit?

Jak bylo uvedeno výše, tento konkrétní způsob je zatím ve zkušební fázi. Ale předpokládám, že každá instalace bude tak trochu originál, takže se sofistikované zlepšovátky budou objevovat. Navíc tenhle způsob je běžně rozšířený, určitě bude dost vychytávek, o kterých nevím.

Jsou nutné práce okolo, údržba?

Pouze uvedený způsob přikopávání děr a posouvání kadibudky. To samozřejmě vyžaduje alespoň trochu prostoru a ideálně o něco větší vzdálenost od domu, sousedních objektů a vodních zdrojů.

Jaká je finanční náročnost pořízení?

Cena kadibudky byla 8 500 Kč. Něco málo dovoz a nátěr. Celkové náklady kolem 9 000 Kč, což si myslím, že je při dnešních cenách uspokojivé.

A náklady na provoz?

Kromě fyzické práce a pilin vůbec žádné. Navíc získáte poměrně nabašené hnojivo s nulovou ekologickou stopou.

Co separace tuhého od tekutého?

Jak bylo uvedeno - pánové chodí na malou jinam, dámy dle možností a osobní odvahy. -jj-

Pozvánka na výstavu: „Sblížení: Lidé a velké šelmy Šumavy“

Výstava s názvem „Sblížení: Lidé a velké šelmy Šumavy“, o návratu velkých šelem do šumavské přírody, je již od března k zhlédnutí na Ekofarmě Slunečná u Volar. Výstava vypráví půl století starý příběh ochrany unikátní šumavské přírody a její divokých obyvatel. V hlavní roli se představí tajemná a krásná kočkovitá šelma – rys ostrovid, ale pozornost je věnována také dnes tolik aktuálnímu šíření vlků do středoevropské krajiny.

Foto Ivo Svoboda

Vítaný rys...

Rys ostrovid se na Šumavu a do Pošumaví vrátil díky aktivní pomoci člověka v rámci reintrodukčního programu již v 80. letech minulého století. Tehdy bylo v rámci Projektu Lynx vypuštěno do zdejší přírody 17 divokých, původně karpatských rysů. Těm se v opuštěné a vysídlené krajině pohraničí velmi dařilo a vzápětí po vypuštění se začali šířit do navazujících oblastí. Již v 80. letech se rys ukázal například v Novohradských horách. Rostla také početnost populace a svého maxima dosáhla v druhé polovině 90. let, kdy se rys pravidelně objevoval také například na Brdech.

Výstava obsahuje rozsáhlou a

kvalitní fotodokumentaci tohoto historického příběhu. Návštěvníci ale budou moci sledovat i následný vývoj, jak se šelmám v hraničním regionu dařilo. Jak si rysové poradili s přísně střeženou a nebezpečnou překážkou, železnou oponou? Přecházeli a přecházejí státní hranici? Jaká tajemství poodhalily sledovací obojky, které dostali někteří rysové již v 90. letech? A co nám říkají o skrytém životě těchto kočkovitých šelem fotopas-tí? Výstava zodpoví tyto i mnohé další otázky.

Většina místních obyvatel již dnes vnímá rysa neutrálně či pozitivně. Čas ukázal, že k útokům rysa na hospodářská zvířata dochází jen zřídka a není třeba se obávat přímých setkání s touto šelmou. Přitom ještě v 90. letech panovala na Šumavě a v Pošumaví kvůli rysovi velmi vyostřená nálada a tehdejší výzkum také poukazoval na vysokou míru pytláctví rysů. Data z monitoringu a výzkumu ale dokázala zodpovědět mnohé dotazy místních obyvatel a rozptýlit strach. Nepotvrdily se také obavy, že rys vyloví veškerou zvěř ve zdejším lesích.

...a nevídaný vlk

Zatímco v případě rysa již došlo k určitému „sblížení“, situaci nyní vyostřuje vlk, který se šíří jak na Šumavě a v Pošumaví, tak v celé střední a západní Evropě. Vrací se a šíří se často v oblastech, kde s ním člověk nemá za posledních 150 let žádné zkušenosti a chovatelé hospodářských zvířat s ním nepočítali a nepočítají. Část veřejnosti má navíc vlka spojeného s divočinou, představuje si jej jako tajemný přízrak, který téměř není možné spatřit. V kontrastu s tím přicházejí skoro dennodenně svědectví o setkáních s vlkem či přímých pozorováních. Dochází také k útokům vlka na nechráněná stáda hospodářských zvířat. Je zjevné, že vlk je v naší krajině (staro)novým fenoménem, a pokud se i s ním chceme nebo musíme naučit žít, budeme muset změnit některé své představy i zvyklosti.

Zajímá-li vás více, navštivte výstavu „Sblížení: Lidé a velké šelmy Šumavy“ v prostorách galerie na Ekofarmě Slunečná u Volar. Výstavu je možné navštívit každý den od 11 do 19 hodin a prohlídku můžete spojit například s návštěvou místní naučné stezky nebo procházkou malebnou krajinou vltavského údolí. Tématu návratu vlka bude také věnována připravovaná beseda, která se uskuteční jako doprovodný program k výstavě. O termínu besedy vás budeme v předstihu informovat.

Josefa Volfová

Foto Ludvík Kunc

Zahrádkářský klub pečovatelské služby CSP Vodňan

Víte o tom, že pečovatelská služba CSP Vodňany má svůj vlastní Zahrádkářský klub? Ne? Představím Vám jej.

V prostorách DPS se nachází malá, ale o to hezčí oáza klidu. Je zde příjemné posezení v altánu, mnoho zeleně a prostor pro záhonky, jak okrasné, tak užitkové. A právě tady v tomto místě vznikl před rokem nápad založit náš Zahrádkářský klub, který by se o to vše staral. Klub je malý, neoficiální, ale uvítá každého z pečovatelské služby, kdo by chtěl přiložit ruku k dílu. A jak jinak oslavit roční výročí klubu než prací na zahrádce? Po nekonečně dlouhém zimním spánku se nám konečně naskytlo období, kdy jsme mohli navléct rukavice, vzít do ruky motyčku, lopatky a pustit se do díla. Naše první letošní setkání se neslo v duchu jara a barevných květů. Společně jsme vytvořili jarní dekoraci v podobě osázených květináčů všemi barvami macešek, sedmikrásek. Pomohli vykuknout na svět klubajícím se tulipánům, petrklíčům a narcisům. A připravili půdu na krásné období jara.

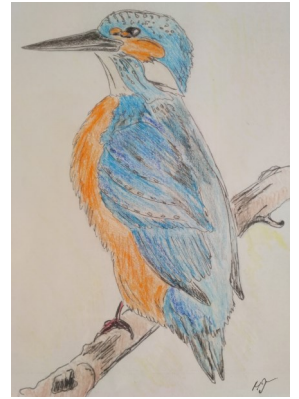
Foto Veronika Klucká

těla, procvičení jemné motoriky, o pocitu potřebnosti a o společné radosti z nádherně rozkvetlé zahrady.

Bc. Veronika Klucká, sociální pracovník CSP Vodňany

Objevy detektiva Ledňáčka

Když si někdo v něčem nevěří a všichni ho od jeho cílů zrazují, pomáhá prý pomyšlení na čmeláka, který by podle vědeckých výpočtů vlastně vůbec neměl mít schopnost létat. Ale on to neví, a tak to svoje těžké chlupaté tělíčko do vzduchu klidně dostane, kdy si jen vzpomene. Působí sice při tom trochu neohrabaně, ale to je na něm právě sympatické. A také to, že se „brundibárů“ nemusíte bát. Žihadlo sice (samičky) mají, ale mimo krajních situací neútočí. Při ohrožení dokonce nejdříve varují zdvižením prostředních nohou nebo převrácením na záda se zdviženou špičkou zadečku, aby bylo jasné, že se jim máme vyhnout.

Autorka knih o Harrym Potterovi J. K. Rowlingová dala jméno Dumbledore (což je staroanglický výraz pro čmeláka) řediteli kouzelnické školy – a to je výrazně kladná postava (v českém překladu Brumbál). Skladatel Nikolaj Rimskij-Korsakov se proslavil mimo jiné svým orchestrálním „Letem čmeláka“ (viz [zde](#)), známí jsou večerníčkové „Příběhy včelích medvídků“ i stejnojmenná kniha Jiřího Kahouna... Čmeláci jsou zkrátka oblíbení, můžete je s dětmi zblízka pozorovat a připadá vám to, jako když se setkáte s brumlajícím, a přitom přátelským dědečkem.

Jenomže ten dědeček, to je ve skutečnosti obvykle babička. Lépe řečeno maminka. V každém případě na jaře je omyl vyloučený, protože zimu přežívají v čmeláčím světě jen oplozené samičky, nikdo jiný. Proto také pan Ondřej Sekora, když o nich psal knížku, nazval ji „Čmelák Aninka“. To se rýmuje na slovo maminka a patřičně je za to hlavní hrdinka chválená a oslavovaná, co všechno pro svoje budoucí potomstvo dokáže po jarním probuzení udělat. Napřed létá nízko nad zemí a hledá nějakou opuštěnou noru nebo jinou příhodnou skrýš. A pak vytvoří hnízdo, tak jako do dokázala sama od sebe, bez učení, Aninka, když se prve řádně „zpotila“ a opatřila si tak zásobu voskových šupinek:

„... Nejprve ze všeho si vytočila z vosku velký soudeček. Panečku, soudek nad soudky, to bude sladký soudek, bude v něm med, sladká kaše z pylu a ze sladké šťávy, bude v něm ta nejsladší potrava pro maminku a malé dětičky. Však jej, skoro plný sladké šťávy, postavila blízko vchodu, aby jej měla stále po ruce, a u něho uhnětla z vosku malou peřinku pro svou novou rodinku... Sotva ji položila, pěkně urovnala, pohladila, svým dechem ohřála, začala na ni klást první malá, hebounká čmeláčí vajíčka. Malou hromádku, prvních deset z těch, které už od loňského podzimu nosila v sobě...“ Vajíčka, přikrytá jemnou příkrývkou z vosku, zahřívá samička tak podobně, jako to dělají ptáci. Dokonce i ona má na spodní straně zadečku holé místo (nažinu) a na snůšce „sedí“. Zahřívání střídá podle potřeby s větráním a po třech dnech se dočká vylíhnutí malých larviček. První generace čmeláčích dělnic pak pomáhá o hnízdo a další snůšky pečovat.

Knížka „Čmelák Aninka“ je výjimečná v tom, že nezatajuje dětem loučení, když všichni z jarních, letních i podzimních obyvatel hnízda postupně zahynou a zůstanou jen nové budoucí maminky, aby se vše v dalším roce opakovalo. A tak i Aninka má v závěru příběhu slavný pohřeb. Ona i její dcery jsou znovu opěvovány za svou pracovitost a vytrvalost a vděk je silnější než smutek. Život pokračuje, nové jaro se blíží, zase se rozvinou nové květy. A šikovní čmeláci při sbírání šťávy a pylu zanesou zlatožlutý vzácný prášek do kouzelných truhliček, aby se tam pak narodila semínka. Chvála jim!

Rozkvetlé dymnivky - pravý čmeláčí ráj časného jara, foto -ah-

Čmelák dokáže díky dlouhému jazyku na rozdíl od včel opylovat rostliny s dlouhou korunní trubkou, například jetel. Vylétá i za chladných dní (stačí mu teplota 2 stupně nad nulou!), rychle se zorientuje v nezvyklém prostředí (proto může být užitečný ve skleníku), přizpůsobuje se rostlinnému osazenstvu svého okolí, v létě pracuje až 18 hodin denně, dokáže se učit a dokonce si i jen tak hrát (to se zjistilo při pozorování v zajetí). Samečkové vyhlíží na pozorovatelně, zda jsou v dohledu nevěsty, a ještě své námluvy jistí nanášením voňavých feromonů na výhonky a listy. Tudy potom opakovaně proletují. Samičky podle speciální vůně (napodobující např. květy růží nebo lip) poznají, kde se nacházejí jedinci téhož druhu.

Člověk má snahu čmeláky chovat (viz např. [zde](#) nebo [zde](#)), ale to má i svá úskalí (viz např. [zde](#)). Poskytnout vhodný prostor pro založení hnízda ale je možné doporučit, viz např. rady z webu institutu Veronica ([zde](#)) nebo zkušenosti pana Marcela Krause – viz [Kompost č. 7/2017](#). Jako vždycky, i v případě čmeláků je nejdůležitější chránit divoké populace a jejich přirozené prostředí.

Knížky, z kterých se můžete o čmelácích dovědět více, napsali např. Jan Žďárek nebo britský autor Dave Goulson. Jsou plné informací a zároveň čtivé. Dobře se čte i přehledně uspořádaná knížka s mnoha fotografiemi „Poznejte hmyz našich zahrad“. Autorkou je Bärbel Oftringová.

Kdo by se chtěl raději podívat na video, najde na internetu výborný dokument „Tajemný život čmeláků“ ([zde](#)). Místy se ovšem dost liší od idylických příběhů pro děti – například v tom, že stárnoucí královna už není opečovávaná, ale naopak je vystavena agresivitě svých dcer, protože je už neovládá svými feromony. Více o tom i o jiných zákonitostech čmeláčího života si můžete přečíst [zde](#).

- Pro dospělé: Když se některým vědcům zdá, že čmelák nemůže létat, co na to jiní? Povedlo se už tu záhadu rozluštit?
- Pro rodiče vědecky založených školáků: V knížce O. Sekory ohrožují Aninku tři zlí kluci, ale také myš, ježek a tuhýk. Má čmelák nějaké další nepřátele?
- Pro rodiny s batolaty: Znáte hádanku, jejímž vyluštěním by byl čmelák?

Odpovědi najdete na straně 15 **-ah-**

Kuklice jarní

Kuklice jarní (*Tachina ursina*) je hnědočerná moucha z čeledi kuklicovitých (*Tachinidae*). Na sobě má světle žluté nebo bílé chlupy. Na zadečku se mezi články nacházejí bílé příčné linie a na stranách předních článků oranžovohnědé skvrny. Velikost kuklice jarní je 9-16 mm. Vyskytuje se na teplých okrajích lesů. Létá od března do května. Dospělci se živí nektarem, larvy cizopasí v housenkách, ale hostitelé nejsou známí. Rozšířena je v Evropě. Tolik se o ní dalo zjistit na internetu. Letos jsem si ji fotila ve Strakonících na louce za hradem 17. 3., předtím jsem se s ní setkala 8. 4. 2020 v pískovně v Bezděkově (okres Plzeň–jih) a 10. 4. 2021 u rybníka Zakup na Chanovicku. Je to docela nápadná moucha, ale není tak barevně výrazná jako kuklice *Phasia aurigera*, kterou jsme si již představili v [Kompostu č. 10/2015](#).

Foto Eva Legátová

Eva Legátová

Použitá literatura:

<http://www.insektenbox.de/zweifl/tachur.htm>

Večer s dokumentem - 111. díl – Lesy budoucnosti

Česká televize ve spolupráci s Fakultou lesnickou a dřevařskou České zemědělské univerzity v Praze připravila dokument se zaměřením na modernější přístupy a postupy v našich lesích. Pořad spadá do kategorie těch, které angažovanému a vzdělanému divákovi nepřinesou asi příliš nových informací. Přesto je v rámci „opáčka“ určitě doporučeníhodný, případně by byl dobře využitelný pro environmentální výuku vyšších ročníků základních škol nebo škol středních. Film má díky kvalitnímu zpracování a svému zaměření na některé moderní technologie a nové výzkumy i určitý přesah a není pouhou reflexí již delší dobu známých principů.

Na úvod se dozvíme základní informace o současném (ne příliš dobrém) stavu našich lesů. Se svými 48 % je stále ještě dominující dřevinou smrk, který je samozřejmě středobodem většiny problémů (resp. jeho nadužívání v nevhodných podmínkách). Je ovšem nutné si uvědomit, že od dob Marie Terezie, kdy se začalo s jeho cíleným plošným pěstováním, došlo v těžkopádném lesnickém prostředí teprve ke 2-3 kompletním obmýtním obnovám porostů. To však samozřejmě nebrání tomu, aby bylo postupováno progresivněji, více s důrazem na mimoprodukční funkce lesa a možná i s o něco menším ohledem na lesnickou stavovskou čest - což bohužel okrajově prosakuje i do tohoto dokumentu nekritickou oslavou harvesterových a některých dalších technologií.

Foto -jj-

Původ dokumentu z akademické půdy je patrný prezentací některých novějších výzkumů. S progresí poslední kůrovcové kalamity se rozběhly i projekty mapující genom lýkožrouta smrkového. Kromě práce na nápravě druhového složení našich lesů běží i paralelní snaha o vývoj účinnějších feromonových lapačů nebo repelentů. Problémy související se změnou klimatu mohou být podobnými technokratickými způsoby ulehčovány i aplikací nových hydrogelů přímo k sazenicím stromů. Je však třeba mít na paměti, aby takové přístupy (zvláště pokud jsou štedře dotované) postupem času nepřevážily ty nejpotřebnější systémové změny v přestavbě lesů na odolnější porosty.

Příkladem, kterak je možno alespoň zčásti skloubit hospodářskou podstatu lesnického podnikání s ekosystémovými funkcemi lesa, jsou Městské lesy Hradce Králové. Zároveň se jedná i o otázku bez odpovědi, jak budou muset být nastaveny kompenzace vlastníkům lesů, ve kterých bude z nejrůznějších důvodů rentabilní podnikání omezené nebo znemožněné. Lesníci totiž na rozdíl od zemědělců nedisponují možností čerpat štedré plošné dotace a jsou tak ještě méně finančně motivováni volit ke svému hospodaření některé z dostupných šetrnějších technologií.

Dokument Lesy budoucnosti nepatří k průlomovým, ale pokud to budete potřebovat, pomůže vám zorientovat se v dané tematice. Ke zhlédnutí je k dispozici [zde](#). -jj-

Pozvánky - květen 2023

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Farmářské trhy Strakonice

pátek 12. a 26. 5., 13 - 17 hod., Velké náměstí pod radnicí

Dvěma květnovými termíny pokračuje jarní část strakonických farmářských trhů. Přijďte si doplnit zásobu čerstvé zeleniny, sazenic a farmářských potravin. Vybírat budete moci také z nabídky občerstvení a rukodělných výrobků. Bližší informace a seznamy přihlášených prodejců na webu: <http://farmarsketrhy.strakonice.eu/>. Pořádá Ekoporadna při ŠK ve spolupráci s Městem Strakonice. Kontakt: Jan Juráš, jan.juras@knih-st.cz, 721 658 244.

Kurz zdravého vaření - grilovačka

úterý 16. 5. od 18 hod., hostinec Radošovice

Sezóna kurzů bude zakončena tradiční bezmasou grilovačkou. Přijďte se seznámit se surovinami a postupy pro zdravější, bezmasou nebo dietní kuchyni. Kurzovné 100 Kč. Lektor Ing. Jan Juráš. Svou účast hlase předem na: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244. -jj-

Pobočka ŠK Za Parkem zve:

Úterní zastavení

ÚT 2. 5. Setkání s literaturou, tentokrát např. s dílem Ondřeje Sekory. Od 16:30, pobočka Za Parkem.

Krása a tajemství mikrosvětů

ST 10. 5. František Weyda: přednáška s promítáním fotografií pořízených v elektronovém mikroskopu a upravených počítačem. Od 18:00 ve společenském sále ŠK (III. hradní nádvoří). Autor vyučuje na katedře medicínské biologie na PŘF JČU.

Přírodovědný výlet do okolí Kašperských Hor

SO 13. 5. Sraz v 7:25 na nádraží (stanice č. 6). V 7:35 odjezd kvildským autobusem do Vimperka a dál po přestupu do Kašperských Hor (příjezd v 8:55). Tam se sejdeme s profesionálním průvodcem Josefem Peckou (poplatek 100 Kč – až na místě). Půjdeme po zpevněných cestách na vrch Ždánov a do lesů přírodního parku Kašperská vrchovina. Přes Královský kámen dorazíme do Nicova na autobus (odjezd v 16:24, přestupování ve Vimperku). Délka trasy cca 10 km. Více v ŠK Za Parkem nebo na www.csop-strakonice.net.

Mezigenerační klub PARK

NE 14. 5., PO 15. 5. Poznávání. Aktivní odpočinek. Ruční práce. Knížky. Podle možností a chuti pobyt buď v knihovně, nebo venku. Sraz 2. neděli v měsíci v 18:00 a následující pondělí v 10:00 před pobočkou ŠK Za Parkem.

Ledňáčci

Schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v ko-

čárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. Sraz v 16:00 před zámkem u vývěsky ŠK. **PÁ 19. 5. se seznámíme se vzácnou květenou Kalvárie, 26. 5. si ukážeme rybí trdliště a řekneme si něco o životě ve vodě.** Info pobočka ŠK Za Parkem nebo Vladimíra Blahoutová (775 919 485 – formou sms).

Od máje až do máje

Na pobočce Za Parkem se chystá **Zastavení** (v červenci) a **výstavka** (od 10. 5. do 10. 7.) **na téma limeriky. Přidáte se k přispěvatelům?** Limeriky jsou hravé říkanky s rýmy podle schématu a, a, b, b, a. Zvlášť vítané by byly přírodní motivy, verše k jednotlivým měsícům roku nebo obměny klasických limeriků o bláznivých dědečcích. Kdybychom se zaměřili na Strakonicko, vznikl by z toho netradiční místopis plný svérázných „rodáků“. Více viz [zde](#).

Výstavky

Výstavka větvíček a květin na určování (nejen s pomocí knih, ale i s možností konzultace) – v půjčovně ŠK Za Parkem. **Pokračují i dlouhodobé akce – Místa s přírodními zajímavostmi, Nejlepší knihy.**

Bližší informace:

Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem, Husova č. 380, Strakonice. Otevřeno PO a ČT 13–18, ST 8–12 hod. Kontakt: 380 422 720, alena.hrdlickova@knih-st.cz. -ah-

Pozvánky odjinud:

Svobodná miniKnihovna ve Skalách zve:

Přednáška o operačním systému Linux

5. 5. od 18:30

- svoboda, bezpečnost i elegance: František Vávra - 17 let vlastní praxe provozu systému pro práci i zábavu

Přednáška o stavbě a provozu slaměného domu

19. 5. od 18:30

- manželé Měkotovi - Skromný Soběstačný dům Svépomocí

Přednášky se konají v prostorách naší skromné knihovny na adrese Skály 36 (u Kváskovic, okr. Strakonice), kde si současně můžete směnít, půjčit, vzít či darovat knihy, jaké vás napadnou. Vstupné (resp. participace na nákladech) je dobrovolné. Můžete např. přispět občerstvením na společný stůl. *František Vávra*

Drobné smetí

Exkurze do divočiny 2023

I letos bude možné se zúčastnit výprav organizovaných Hnutím DUHA do přírodovědně zajímavých lokalit. Poprvé se budou exkurze odehrávat i na jiných místech než v NP Šumava a Bavorský les - v NP České Švýcarsko, NPR Jizerskohorské bučiny a plánovaném NP Křivoklátsko. Více se dočtete [zde](#).

Přehrada v Nových Heřmínovech zatím nevznikne

Územní řízení na výstavbu přehrady Nové Heřminovy na Bruntálsku končí. Pro obec je závazný výsledek místního referenda, ve kterém se obyvatelé vyslovili proti záměru. Povodí Odry však s přípravami nekončí. Více viz [zde](#).

Kvilda plánuje regulovat novou výstavbu

Části místních obyvatel i rekreatantů vadí prakticky neřízený rozvoj zástavby posledních let. Nové vedení proto chystá změnu územního plánu, která by měla další projekty regulovat. Více informací viz [zde](#). -jj-

Záznamy Vícehlasů XXIX. a XXX. na webu ŠK

Na webu ŠK se můžete podívat na záznam všech dosavadních Vícehlasů ([zde](#)). V případě dvou nejnovějších jde o setkání s osobnostmi, které znáte mj. právě z našeho časopisu a akcí - viz [zde](#) (Josef Pecka a Vilém Hrdlička) a [zde](#) (Jitka Křivancová a František Langmajer). -ah-

Literární okno

Aplikovaná ekologie

Poměrně obsáhlá kniha Jana a Jaroslavy Frouzových je dalším materiálem nakladatelství Karolinum, kterým byl v minulém roce obohacen ekoporadenský knihovnický fond. Původ knihy z čistě akademického prostředí napovídá, že jde o čtení vhodné především pro studenty tohoto vědního oboru. Nicméně text je dobře stravitelný i pro širší publikum z řad veřejnosti.

Aplikovaná ekologie je obor zkoumající interakce lidských činností se životním prostředím. V tomto případě jde o hlubší popis ekologických a biologických principů, na kterých stojí moderní zemědělství, lesnictví a rybářství. V textu by při nesprávném vykládání pojmů mohl být očekáván popis dopadů těchto odvětví na životní prostředí. Ne že by se jim publikace nevěnovala, ale není to jejím hlavním zaměřením. Neobsahuje příliš rozborů konkrétních (spotřebitelských) dopadů, ale věnuje se spíše širším souvislostem. Zklamání tak mohou být někteří kovaní environmentalisté. V úvodních kapitolách k tématům zemědělství, lesnictví a rybářství je text totiž hodně zevrubný a připomíná spíše pasáže skript vysokých zemědělských škol. Jestli je to na škodu, či nikoli, ať posoudí čtenář sám. Kniha každopádně zahrnuje i nejnovější poznatky, zajímavá čísla, rámečky a grafy, které text doplňují o názorná shrnutí probíraných témat.

Úvodní kapitola se věnuje propojování základních ekologických pojmů v kontextu historického a hospodářského vývoje druhu Homo sapiens. Ekosystémové služby, toky v biosféře, biodiverzita - všechny tyto principy a ukazatele jsou pod přímým a významným vlivem přeměny přírody rukou člověka. „Na základě geografických indikátorů, jako je hustota obyvatelstva, osídlení, silnice, zemědělství a podobně, se odhaduje, že 83 % celosvětové terestrické biosféry je pod přímým lidským vlivem.“

V kapitole se objevuje poměrně nový pojem „metabolismus lidské společnosti“, který se snaží z různých úhlů pohledu popsat materiálové a energetické toky související s naším konáním. Matematické vyjádření vstupů, transportů a výstupů pomáhá i lépe vykreslit konkrétní negativní vlivy na ekosystémy.

U nejobsáhlejší části knihy jsou na ekologickém pozadí popsány základní principy rostlinné a živočišné výroby a také dopady zemědělského hospodaření na světové ekosystémy. Ještě ne příliš známý je koncept dvou krajních udržitelnějších způsobů globálního zemědělství - zejména v kontextu narůstající světové populace. Land sparing předpokládá co možná nejintenzivnější výrobu na co možná nejmenší ploše a ponechání zbytku půdy přirozeným ekosystémům nebo divočině. Naproti tomu land sharing by se snažil o co možná nejextenzivnější způsoby hospodaření na velkých plochách, kde by však jemnozrná mozaika umožňovala vysokou míru biodiverzity a zastoupení doprovodných prvků. Oba přístupy jsou do určité míry kombinovatelné. Pravdou však zůstává, že dnešní způsob zemědělské produkce (intenzivní na velkých plochách) se neblíží ani jednomu z nich. Do velké míry je také rozhodující složení světového jídelníčku. S globálně narůstající spotřebou živočišných potravin si zaděláváme na obrovský problém. Extrémně nenarůstají pouze záboje další půdy na úkor cenných ekosystémů, ale také emise skleníkových plynů. „Živočišná produkce je odpovědná za 65 % antropogenní produkce NO_x a za 64 % antropogenní produkce amoniaku.“

Důležité souvislosti s globální klimatickou změnou poskytuje i kapitola Lesnictví a myslivost, která mimo jiné upozorňuje na významnou roli lesů v koloběhu uhlíku. „Globálně asi dvě třetiny uhlíku jsou v lesních půdách a rašelinných depozitech. Odlesňování a odvodňování rašeliníšť patří k nejdůležitějším změnám využívání krajiny podporujícím emise CO_2 do atmosféry.“

Závěrečná část knihy Rybářství a akvakultura se podrobně věnuje jednomu z největších environmentálních problémů dneška - mořskému rybolovu. Snaží se popsat ekonomické a ekologické mechanismy, na základě kterých je velká část světových lovišť a hospodářsky významných druhů ryb na pokraji kolapsu. A samozřejmě také to, jakými způsoby je tato situace řešitelná.

Obsáhlá kniha Aplikovaná ekologie není environmentálně angažovaným textem. Naproti tomu neutrálně laděná a popisná povaha publikace umožňuje držet si od tématu odstup a popsat všechny důležité souvislosti bez emotivního zabarvení. Je tedy dobrým materiálem nejen pro studenty, ale i pro celoživotně se vzdělávající zájemce o uvedená témata. -jj-

Květnový kalendář Jirky Wagnera

Mácha nám udělal z května měsíc lásky. A dokonce navzdory dnešnímu českému názvu i to dávné pojmenování používané v Čechách jaksí zakonzervoval. Ale obraťme se zase do klasiky: římský bůh Jupiter Maius byl bohem vzrůstu a plodivé síly a také bohyně růstu a síly se jmenovala Maia. A protože nikdy v roce už nic rychleji neroste a nesílí než v tomto měsíci, máme od starých Římanů pojmenování máj. S tímto označením se spokojila celá křesťanská Evropa.

Mácha tedy ještě začátkem 19. století používal název máj, ale jazykovědec Jungmann vymyslel nové české jméno květen (květný měsíc) - a ujalo se, protože v měsíci máji kvete snad skoro všechno. Máj zůstal v Máchově básni a ve výbroji romantických básníků. A taky v názvu svátku práce. A odvozeně ledaskde. A třeba v pranostikách. Ale my už slyšíme hlavně na ten květen.

V máji se rok teple pousměje a květy vzplane. Co přinášíte, dny květnové?

Foto Jiří Wagner

ZAJÍMÁ JEN MĚ
vůně jasmínu.
Kosa na plotě
však ne.

Ó, JAKÉ TICHŮ
je po bouřce.
Takové
jako před bouřkou.

KVĚTNOVÁ CHVÍLE:

*třešně při cestě
k Práchni
dychtivě bílé.*

UŽ SE KABONÍ
v dálce.
Lístky meduňky
večer provoní.

KLEPÁNÍ KOSY

*a zpěvy kosí.
Máme
pěknou muziku.*

Mojmír Vlašín: „Podivné příhody ochránce přírody“

Představte si nenápadnou brožurku, o jejímž autorovi se hned zkraje uvádějí takovéto neobvyklé informace: „... V roce 1991 vedl akci Špunt za vypuštění Novomlýnských nádrží, o dvacet let později byl mluvčím blokády kácení stromů v Národním parku Šumava...“ Nebo: „... Chmury rozhání psaním satirických ekoher pro divadelní soubor Verdis...“ Ale je připojena i zmínka o vyučování na Masarykově univerzitě, spoluautorství několika knížek, účinkování v televizním seriálu „Nedej se!“, o zvolení do zastupitelstev Jihomoravského kraje, města Brna a městské části Brno-Ořešín, o Ceně Jana Šmardy a Antonína Bučka a dokonce i o Ceně Josefa Vavrouška... A z fotografie se na vás potutelně usmívá prošedivělý vousáč, jemuž by mohlo být tak nějak mezi 40 a 70 lety. Když se ještě připočítá název „Podivné příhody ochránce přírody“, pak to někoho zřejmě definitivně odradí, ostatní naopak přiměje všeho nechat a začíst se.

Kdo se zajímá o ekologii, poznal by i bez uvedení jména, že autorem knížky je RNDr. Mojmír Vlašín, známý z Ekologického institutu Veronica, ze Sedmé generace, ze všech možných organizací od České společnosti ornitologické až po Česko-nepálskou společnost nebo funkci předsedy Českého ramsarského výboru (pro ochranu mokřadů)... profesionál i dobrovolník, pečlivý hospodář i recesista... na co si kdo vzpomene... A hlavně někdo, kdo jako jeden z prvních spojil ochránářský zápal s vysokou odborností...

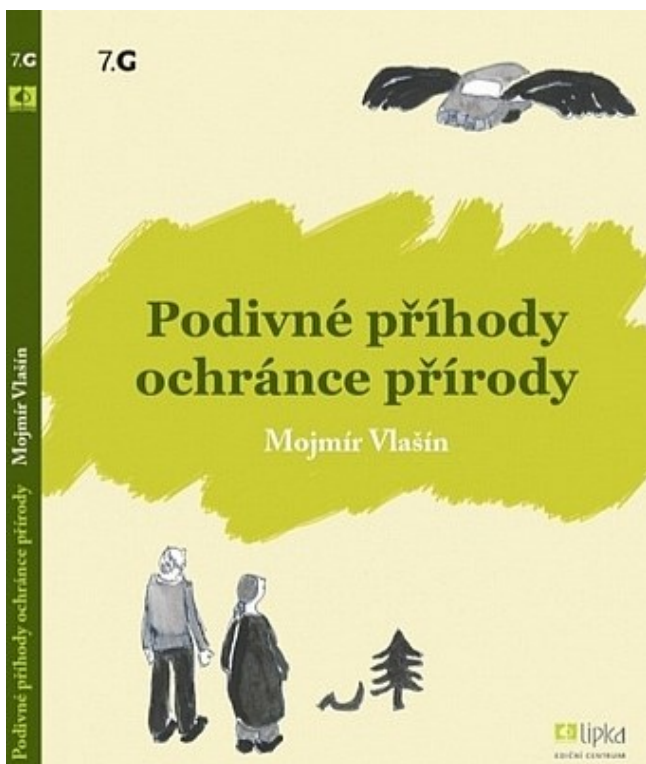
Předslov Aleše Máchala (kolegy ze státní ochrany přírody, z dávného TISu a z ČSOP) mluví o ochránářské nesmlouvavosti a o tom, že některé historiky působí až neuvěřitelně. A zároveň jsme ujišťováni, že si autor (až na pár drobností) nic nevymyslel. To je zřejmě určeno té části veřejnosti, která je dobrovolnickými aktivitami nedotčená - protože všichni, kdo se něčím takovým někdy zabývali, vědí své. Ochranáři ze „staré školy“ jen vědoucně pokývají hlavou nad byrokracií z dob budování socialismu i nad tehdej-

Foto Matěj Hollan

šími praktikami prováděnými pro blaho pracujícího lidu. A ti, kdo vydrželi chránit přírodu dodnes (nebo jsou mladí a teprve se připojili), mají spoustu vlastních zkušeností s téměř tím samým, a vlastně ještě smutnějším. Vidí totiž v přímém přenosu, jak místo pokroku a poučení se často děje pravý opak.

Knížka je spravedlivě rozdělena na historiky z dob autorova mládí i na ty současné a stejně tak je vyvážená i v tom, že některé příběhy se odehrávají u nás, jiné v cizině. V čem je zjevná nadsázka, to je převaha kapitol určených k pozdvižení dobré nálady a optimismu. V praxi totiž bohužel převládá to, co se nepovede. Jak se k tomu M. Vlašín staví, to je hezky řečeno v rámci jeho krátkého medailonku na internetu (viz [zde](#)): „... *Můj učitel na vysoké škole, docent Karel Hudec, říkal, že ochránce přírody je úspěšný, když je úspěšný z deseti procent. Po své kariéře ochránce přírody musím říct, že to tak je a možná dokonce ještě, že je to horší. A vlastně i těch deset procent je důležité, protože člověk nesmí být zklaman z toho, že spousta věcí nevyjde...*“ A ještě důležitější jsou slova o motivaci ochránce, která zde zazněla hned na začátku a jsou, myslím, dokonale výstižná: „... *Ta příroda vlastně je to, co na této planetě je nejcennější. Když si vezmete zlato, stříbro, diamanty, tak to jsou v kosmu naprosto běžné záležitosti počítající se na megatuny, zatímco biologická diverzita je vlastně to, co je unikátní pro tuto planetu. A nikde jinde v celém vesmíru v téhle podobě zcela určitě neexistuje. A tak má smysl se tím zabývat a ji nějakým způsobem se snažit uchovat.*“

Ochranářská činnost zahrnuje kromě práce v terénu i různá jednání, což je jednak časově i jinak náročné, jednak právě při takových příležitostech obzvláště vyniká nechuť většiny ostatních brát péči o naše společné životní prostředí vážně. Že tomu tak bylo za starých časů a je i dnes, o tom pojednává například kapitola s všeříkajícím názvem „Jednání začalo, odejděte!“ Týká se lokality Travní dvůr u Hrabětic na jižní Moravě. Proběhla tam v osmdesátých letech minulého století rekultivace, aniž by se hledělo na návrh vyhlásit tam chráněné území. Došlo tam bez povolení ke kácení stromů, a když se to na tehdejším příslušném úřadu mělo řešit, začalo to představením všech přítomných, které připomínalo dětské rozpočítadlo („*na koho to slovo padne, musí z kola ven*“). K odchodu z místnosti byl vyzván okresní konzervátor ochrany přírody, soudní znalec, právník zastupující ministerstvo... a také Mojmir Vlašín... Ten to odmítl a vyvedl svou vzpurností všechny z konceptu do té míry, že nakonec setrval až do konce. Bohužel závěr byl takový, že trestem za škodu ve výši 8 milionů korun (dnešních 100 milionů) nebude postižen nikdo.

Není divu, že vyprávění o této epizodě končí slovy: „*Vzpomněl jsem si na to, když bylo vytráveno třicet kilometrů Bečvy v roce 2020 a viníkem byl shledán... Nikdo.*“ Takových událostí zažil Mojmir Vlašín více-

ro a jeho houževnatost, s jakou se snažil získávat informace a na jejich základě jednat, je v kontrastu s laxním přístupem okolí. Snadno pak může být podezírán z fanatismu a v kapitole „*Běžte sbírat odpadky!*“ se k tomu výstižně vyjadřuje. Co je mu zvláště nepříjemné, to je zaužívaná představa o slušném ekologovi, jehož hlavní činností by mělo být sbírání odpadků po méně zodpovědných spoluobčanech: „*To je ovšem úplný nesmysl. To by potom měl ten, kdo slušně čurá do záchodu, utírat podlahu po všech, kteří to nedělají?*“ Připojen je citát z článku profesora Erazima Koháka „*Kdo to vlastně jsou, ti ekoteroristé?*“ o tom, že naše společnost se obtížně učí chápat nesouhlas jako způsob společenské zúčastněnosti: „... *Při našem tradičním důrazu na konformitu a spořádanost se nesouhlas jeví jako nezdvouřilost – a hlasitý nesouhlas jako extrémismus...*“

Mojmir Vlašín je mimo jiné spoluautorem knížky „*Desatero domácí ekologie*“ a i s celou rodinou žije s příkladnou střídmostí, což mu je veřejností přičteno k dobru. Dodržovat „*zdvořilou mlčenlivost*“ vůči nešvarům ale odmítá: „*Vyhrazuji si právo, které je dané ústavou, abych mohl protestovat všemi formami občanského protestu a občanské neposlušnosti (vyjma násilí) proti akcím, o kterých se vzhledem ke své erudici mám plné právo domnívat, že jsou to prasárny a že jsou v rozporu se zákonem. Protože pokud to neudělám teď a tady, za chvíli nebude co chránit.*“

Knížka, o které je tu řeč, je sice takových rozhořčených slov plná, ale je to vyvážené historkami vysloveně milými – například o železničáři, který na opatrnou otázku ohledně vzácných plazů v okolí nádraží vstřícně odpověděl: „*Užovka stromová???* *Výhybka č. 6!*“, načež netečně pokračoval v psaní svých poznámek. Stejně vzorně se zachovali vojáci, když se při zavážení jedné z moravských pískoven snažili pomocí dělbuchů vyplašit břehule, aby tam tentokrát nezahnízdlily. Zavážení samotnému se zabránit nepodařilo, ale armáda slyšela aspoň na to, že se má brát na ptáčí obyvatele pískovny ohled. Představa, že bude možné břehule jednoduše odradit, je úsměvná, ale to je vedlejší. Hlavní je, že když ptáci umíněně mířili na svá obvyklá místa, odložila se akce na podzim. Velmi jsou v knize chváleni také pracovníci britského ministerstva obrany pověřeni ochranou přírody ve vojenských prostorech, ale i mimo ně: „*Plukovník mínil, že britská armáda žije z peněz daňových poplatníků a musí jim tudíž svou existenci a výdaje řádně zdůvodnit. Pochopitelně na prvním místě je to obrana vlasti... a hned na dalším ochrana přírody.*“ Je to radost, číst o takovém přístupu k životnímu prostředí, zvláště

když jsou uvedeny tak pěkné příklady, jako je ochrana hnízd mořských orlů, tvorba ostrůvků k hnízdění rybáků (ze starých pontonů s nasypáním šterkem) nebo vystřelování tůněk pro obojživelníky v rámci likvidace zásob dnes už zakázaných nášlapných min.

U nás tak daleko nejsme, a tak jsou zkušenosti z Británie z podivných příhod ochránáře těmi nejpodivnějšími. Můžeme za to být panu Vlašínovi vděční, že se o ně (i o ty další) podělil. A ovšem i za všechny ty starosti a za práci, které ochraně přírody už tolik let věnuje! **-ah-**

Listovka

Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi

- Čmelákovi pomáhá takzvané vírové proudění. Kromě toho se křídélka při rychlém pohybu nahoru a dolů dostávají do oblasti, kde je vzduch rozvířen od předchozího mávnutí. A ještě další tajemství spočívá ve speciálním způsobu natáčení křídel. Podrobnosti se dají najít např. [zde](#).
- Nepřítel má čmelák spoustu. Dokáže ho ulovit rejsek, vlha, včelojed, ťuhák, sýkora koňadra nebo některé druhy pavouků. Hnízdo může být zničeno liškou, jezevcem, medvědem, lasicovitými šelmami... Dalším nebezpečím je kradení zásob (to dělájí vosy, mravenci, škvoři...) nebo napadení parazity. Z nich je nejznámější pačmelák, ale je jich daleko více (viz např. [zde](#)).
- „Letí pán přes boří, sám k sobě hovoří. Má krátké nožičky, černé nohavičky.“ **-ah-**

Zdraví a strava

Mrkev

Pro dubnové pokračování kurzů zdravého vaření byla tematickou surovinou zvolena mrkev. Tato nenápadná superpotravina vyniká nejen svou chutí, ale také univerzálním použitím snad do všech typů jídel - včetně těch nejsladších dezertů. Právě na rozmanitost kuchařských aplikací jsme se u mrkve snažili poukázat. Její výživná síla spočívá zejména v obsahu vitaminů rozpustných v tucích a ve známém barvivu karotenu, které po vnitřním požití funguje stejně jako opalovací krém. Je to tedy vhodná surovina zejména pro toto období, kdy už na poměrně ostrém slunci teprve chytáme první odstíny opálení.

Jak se můžete přesvědčit z receptů, vyzkoušeli jsme si nejrůznější postupy úpravy mrkví - od marinování až po mražení. Mrkev ochotně zastane roli hlavní suroviny i doplňku nejen v české kuchyni, ale i v mnoha exotických receptech. Navíc je surovinou dobře skladovatelnou a lokálně pěstovanou. Dá se v dobré kvalitě sehnat takřka po celý rok. Kulinářský rozměr jejího použití je tedy možné posunout i do environmentální oblasti.

Mrkvový losos

Ingredience: 4-5 větších mrkví, rýžový ocet (2 lžice), rostlinný olej (2 lžice), agávový nebo podobný sirup (1 lžice), uzená sůl (lžička a půl), vločky nori řasy (2 lžice)

Postup přípravy: Mrkev nakrájíme škrabkou na brambory na tenké plátky. Vaříme cca 3 minuty, slijeme a necháme vychladnout.

Z ostatních ingrediencí vytvoříme marinádu, kterou vmícháme do mrkve. Necháme naložené alespoň den v chladu.

Foto -jj-

Mražený bujón

Ingredience: 1-2 cibule, 2-3 mrkve, 1-2 petržele, ½ větší kedlubny, ½ pórků (bílá i zelená část), ¼ celeru, česnek (4-5 stroužků), listová petržel (1/2 šálku), rostlinný olej (cca 50 ml), sůl (2-3 lžice)

Postup přípravy: Zeleninu kromě listové petržele pokrájíme na menší kostky. Krátce restujeme v hrnci na rozehrátém oleji. Osolíme, přiklopíme a za občasného promíchání dusíme cca 15 minut do změknutí. V závěru přidáme posekanou listovou petržel. Umixujeme, necháme zchladnout, rozetřeme do vrstvy cca 0,5 cm na pečicí papír do vhodné nádoby nebo formy a necháme zmrazit. Zmražené krájíme na kostky, balíme do alobalu, dále uchováváme v mrazáku a používáme jako klasický bujón.

Teplý bramborový salát

Ingredience: cibule, brambory, mrkev, petržel, celer, červená řepa, další libovolná kořenová zelenina, pórek/jarní cibulka, zelený hrášek, česnek, rostlinný olej, sůl, drcený pepř, sójová omáčka

Postup přípravy: Na oleji orestujeme nadrobno pokrájenou cibuli, brambory a zeleninu pokrájíme na kostky, přidáváme postupně podle tvrdosti a několik minut restujeme. Přidáme pokrájený nebo utřený česnek, osolíme, opepříme, podlijeme menším množstvím vody a dusíme do částečného rozvaření brambor a změknutí zeleniny. Ochutíme sójovou omáčkou a na konci přidáme zelený hrášek.

Mrkvový koláč

Ingredience: celozrnná hladká pšeničná nebo špaldová mouka (200 g), pohanková nebo jiná bezlepková mouka (200 g), mrkev (cca 300 g), cukr (cca 40 g), kypřící prášek (lžíce), perníkové koření (2 lžíce), zázvor (2-3 cm), drcený len (30 g), sůl (špetka), rostlinný olej (50 ml), pomeranč (cca 200 g), vlašské ořechy (cca 75 g)

Postup přípravy: Nejdřív smícháme všechny suché ingredience, poté přidáme najemno nastrohanou mrkev a zázvor. Přidáme olej, pomeranč umixujeme a vmícháme do směsi. Vypracujeme těsto, které vložíme na pečicí papír do formy. Posypeme posekanými vlašskými ořechy a pečeme cca 30 min. na 180° C. -jj-

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,
Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), František Vávra, Tereza Müllerová, Luboš Pavlovič, Josefa Volfová, Veronika Klucká, Jiří Wagner, Eva Legátová

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2023

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE